

RUKOPIS KRÁLOVÉDVORSKÝ A
ZELENOHORSKÝ

Přebásnil Kamil Bednář

RUKOPIS KRÁLOVÉDVORSKÝ

Kytice

Věje větříček z knížecích lesů,
běží zmlitká ku potoku,
nabírá vodu v kovaná vědra.

Po vodě k dívce kytice pluje,
kytice vonná z viol a růží.
I počne dívka kytici lovit,
spadne, ach, spadne do chladné vody.

„Kdybych věděla, kytice krásná,
kdo tě do kypré země sázel,
tomu bych dala prstýnek zlatý.

Kdybych věděla, kytice krásná,
kdo tě lýkem heboučkým svázal,
tomu bych dala jehlici do vlasů.

Kdybych věděla, kytice krásná,
kdo tě po chladné vodě pustil,
tomu bych dala svůj vínek s hlavy.“

Opuštěná

Ach, vy lesy, tmavé lesy,
lesy miletínské!
Proč jen vy se zelenáte
v zimě jako v létě?

Ráda bych já neplakala,
nermoutila srdce,
řekněte však, dobří lidé,
kdo by nezaplakal?

Kde můj otec, otec milý?
Pohřben je v hrobečku.
Kde má máti, dobrá máti?
Tráva nad ní roste.

Nemám bratra, nemám sestru,
mládence mi vzali.

Růže

Ach, ty růže, krásná růže!
Proč jsi raně rozkvetla,
rozkvetlá pak pomrzla,
pomrzlá pak uvadla, uvadlá pak opadla?

Večer sedíc, dlouho sedíc,
do jitra jsem seděla,
nic se dočkat nemohla,

všechny třísky, loučky spálila.

Usnula jsem; a v snách snila,
jako by mně nebohé
na pravé ruce s prstu
smekl se zlatý prstýnek,
vymkl se drahý kamének.

Kamének jsem nenašla,
milého se nedočkala.

Žežulice

V širém poli dubec stojí,
na dubci žežulice,
zakukala, zaplakala,
že není vždy jaro.

Jak by zráló žitko v poli,
kdyby vždy jaro bylo?
Jak by zráló jablko v sadě,
kdyby vždy léto bylo?

Jak by mrzly klasy v stohu,
kdyby vždy jeseň byla?
Jak by dívce těžko bylo,
kdyby vždy sama byla?

Skřivánek

Pleje dívka konopí
u panského sadu,
zeptá se jí skřivánek,
jakou to má žalost?

„Z čeho bych se radovala,
maličký skřivánku?
Milého mi odvedli
na kamenný hrádek.

Kdybych pérko měla jen,
napsala bych lístek,
ty, maličký skřivánku,
ty bys tam s ním letěl.

Není pérko, není blanka,
abych psala lístek,
pozdravuj drahého písni,
že zde hořem hynu!“

Jahody

Šla má milá na jahody
do zelených borků,
zadržela si ostré trní
do běloučké nožky.

Nemůže už má zmlitká
na nožkusi stoupnout.
- „Ach, ty trní, ostré trní,

nač mi bolest děláš?
Za to budeš, ostré trní,
z borků vysekáno!“

„Počkej, milá, v pochládečku,
v zeleném borečku,
já doběhnu na palouček,
kdež koníček bílý.“

Koníček se na palouku
v husté trávě pase,
moje milá v pochládečku
na milého čeká.

počne milá žalovati
potichounku v borku:
-„Ach, co řekne moje máti?
Já nešťastné děvče!“

Vždy mi máti říkávala:
Varuj se mládenců!
Nač se jich však uvarovat,
když jsou dobří lidé?“

I přijel jsem na koníčku
jako snížek bílém,
skočil s koně, na suk vázal
za stříbrnou uzdu,

objal děvče, přitisk k srdci
a celoval ústa;
zapomněla krásná dívka
na ostrý trn v nožce.

Tiskli jsme se, milovali,
slunce zapadalo.
„Pojed', milý, rychle domů,
slunéčko nám zajde!“

Hned jsem skočil na koníčka
bílého jak snížek,
zmilitkou vzal do náruče,
odejel s ní domů.

Jelen

Pobíhal jelen po horách, po kraji poskakoval,
po horách, po dolinách krásné parohy nesl,
krásnými paronyma hustý les prorážel,
po lese skákal hbitýma nohama.

Aj, tak mládenec po horách chodíval,
dolinami chodíval v kruté boje,
hrdou zbraň na sobě nosíval,
zbrání mocnou rozrážel nepřátele houfy.
Není už mládence v horách!

Zaskočil jej lstivě zlý nepřítel,
zkalil své zraky zlobou zapálené,
udeřil těžkým mlatem v prsa.

Zazněly smutně žalostné lesy!
Vyrázil z mládence duši, dušiču,

vylétla krásným štíhlým hrdlem,
z hrdla krásnými Roma.
Aj, tu leží!
Teplá krev odtéká za duši odlétlou,
syrá zem vřelou krev pije.

I měla každá dívka po žalném srdéčku.
Ležel mládenec v chladné zemi,
na mládenci rostl dubec dub,
košatil se do větví šíř a šíř.

Chodívá jelen s krásnými parohy,
poskakuje na rychlých nohách,
vzhůru do listí vzpíná štíhlé hrdlo.
Slétají se hejna bystrých krahujců
z celého lesa sem na ten dub.
Krákorají na dubě sborem:

„Padl mládenec zlobou vraha.“

Oplakávaly mládence všechny dívky.

Záboj a Slavoj

Ze tmy lesa vystupuje skála,
na skálu vystoupil bojovník Záboj.
Obzírál krajiny na všech stranách,
rozjítřil se nad všemi krajinami
a zavzlykal pláčem holubičím.

Seděl dlouho a dlouho se jítřil,
až vzchopiv se, jako jelen
dolů lesem, lesem dlouho pustým
bystře pospíchal od muže k muži,
od bojovníka k bojovníku
po celém kraji.
Krátce s každým v skrytu pohovořil,
poklonil se modlám
a dál k jinému spěchal.

I minul den první
a minul den druhý,
a když po třetím dnu
luna nocí plula,
sešli se muži
v černém lese.

K nim promluviv Záboj, odvedl je v úval,
v prohloubený úval
hlubokého lesa.
Stanuv Záboj nejhloběji dole,
uchopil varyto zvučné:

„Muži bratrských srdcí
a jiskrných zraků!
Vám zpívám píseň nejhloběji zdola,
ze srdce mi tryská,

ze srdce nejlouběji
pohrouženého v hoři.

Odešel otec k otcům,
zanechal v dědičném údělu dítky svoje
i nevěsty své.

A neřekl nikomu:
„Bratře, promlouvej k nim
otcovskými slovy!“

I přišel cizí násilně v dědinu
a cizáckou řečí rozkazoval,
a jak je zvykem v cizí zemi
od rána do večera,
tak bylo počínat si
dítkám i ženám,
a jediné společné jho bylo nám nést
po celý život
od Vesny po Moranu.

A všechny krahujece vyháněl z hájů,
a jaké bohy ctí v cizí zemi,
takovým se klanět nařizoval
i přinášet jim oběť.

A nesměli se bít v čelo před svými bohy,
ani za soumraků jim jídlo nosit.
A kde překládal otec
pokrm bohům,
kam chodíval chvalořečit,
tam pokáceli
všechny stromy
a vyvrátili všechny modly.“

„Aj, Záboji, ty zpíváš
ze srdce k srdci
píseň z hloubi hoře!
Jako Lumír, který kdysi
slovem a písní
rozněcoval Vyšehrad a všechny kraje,
tak rozněcuješ ty mne a všechny bratry!
Smělého pěvce milují bozi.
Zpívej! Tobě je od nich
rozohněno srdce
proti nepřátelům!“

Zahleděn v Slavojovy planoucí zraky,
dál Záboj zpěvem srdce jímá:

„Dva synové, jejichž hlasy
přecházely v mužské,
do lesa chodívali,
kde mečem a mlatem
i oštěpem posilovali paže;
tam potom ukryli zbraně
a vraceli se
každý sám.

A když jim dorostla paže
i dospěla mysl

proti nepříteli,
když dorostli také druzí bratři,
aj, všichni vyrazili
vzhůru na nepřitele!
A jejich hněv
byl jako bouřící nebe
a do dědin vrátilo se
bývalé štěstí.“

Tu všichni se vrhli
dolů k Zábojovi
a pažemi přesilnými jej objímali
a s prsou na prsa
všichni pokládali ruce
a slavnostně dávali
slova k slovům.

A když přecházela noc k jitru,
z úvalu vystoupili
a rozptýleni mezi všemi stromy
na všechny strany se rozcházeli lesem.

I minul den
a minul den druhý,
a po třetím dni,
když temná nastala noc,
ubíral se Záboj do lesa,
a lesem za ním táhly sbory,
a ubíral se i Slavoj do lesa,
a lesem i za ním táhly sbory.

Každý si přinášel
věrnost svému veliteli,
každý si přinášel
srdce odporující králi,
každý si přinášel
na krále ostrou zbraň.

„Aj, Slavoji bratře!
Tam k modrému vrchu,
k vrchu, jenž ční nad všechny kraje,
tam s vojsky zamíříme.

Od vrchu k jitřnímu slunci
tam táhne se temný les
a tam si podáme ruce.
Ty nyní dej se liščími skoky
a já tak rovněž půjdu tudy.“

„Aj, Záboji, bratře!
Proč naše zbraň má
od vrchu teprv krutě soptit?
Zde odsud udeřme
na královské šiky!“

„Slavoji, bratře!
Chceš-li hada potřít,
po hlavě jít mu je nejjistější,
a on tam má hlavu!“

Rozdělili se muži lesem,
rozdělili se vpravo, vlevo:
tudy táhnou pod Zábojem,
tam pod prudkým Slavojem,
hlubinami lesů k modrému vrchu.

A když přešlo pětkrát slunce,
podali si silné ruce
i pohlédli liščíma zrakoma
na králova vojska.

„Srazit nám musí Luděk vojska,
vojska svá pod jedinou ránu!“

„Aj, Luďku, slyš, tys otrok nad otroky krále!
Pověz svému ukrutníku,
že dýmem je nám rozkazování jeho!“

I rozlítíl se Luděk,
rychlým povelém svolal svá vojska.
Podnebesí bylo plno záře slunce,
v sluneční záři plno blesků
od královských vojsk.
Hotovi byli všichni: „do kroku nohou
a do rukou zbraň!“
na Luďkův povel.

„Aj, Slavoji, bratře!
Tudy pospěš liščími skoky,
já půjdu vstříc jejich čelu.“

I vyrazil Záboj přímo vpřed
jako krupobití,
i vyrazil Slavoj na ně z boku
jako krupobití.

„Aj, bratře, tito nám ničili modly,
tito nám káceli stromy
a plašili krahujce z lesů!
Bozi nám zvítězit dají!“

Aj, divoce vyrazil Luděk
z přečetných nepřátel na Záboje.
A vyrazil Záboj,
planoucím zrakem Luďka měří.

Jako dub proti dubu,
když nad všečen čnějí les,
tak Záboj na Luďka hnal se
nade vším vojskem.

Udeřil Luděk mocným mečem,
přeřal tři kůže v štítě.
Udeřil Záboj mlatem,
odskočil hbitý Luděk,
do stromu vrazil mlat
a skácel se mocný peň do řad
a třicet jich odešlo k otcům.

Tu hněvem se rozlítíl Luděk:

„Aj, ty zhovadilý,
nejpotvornější z plazů,
mečem se potýkej se mnou!“

I mávl Záboj mečem,
kus štítu sokovi odrazil.
I ťal Luděk,
meč sjel po koženém štítu.

I rozohnili se oba k ranám,
každou ranou se zasahovali
a všechno kolem zbotřili krví,
a krví je zbotřili mužové
kolem nich všude v divokém boji.

Slunce přešlo přes poledne
a po poledni došlo již napůl k večeru;
sem ani tam nikdo neustoupil,
a setrvávali v boji zde
a setrvával i tam
v boji Slavoj.

„Aj, ty vrahu, vezmi tě běs!
Ty budeš pít
krev naší?“

Uchopil Záboj svůj mlat
a odskočil Luděk,
napřáhl Záboj mlat
do výše vzhůru
a vrhl po nepříteli.

Letěl mlat, štít rozskočil se,
se štítem se rozskočila
Luďkova hrud'.
I ulekla se duše
těžkého mlatu
a mlat i duši vyrazil z těla
a zanesl na pět sáhů
mezi vojsko.

Strach nepřátelům vydral křik děsu z hrdel;
zazněla radost z úst vojinů Zábojových,
z radostných zraků zajiskřila.

„Aj, bratři, bozi nás vítězstvím obdařili!
Rozděliž se z vás
jeden zástup vpravo i vlevo.
A ze všech údolí sem přiveďte koně,
ať ržáním koní zní veškerý les!“

„Záboji, bratře,
ty udatný lve, neustávej
dál drtit nepřítel!“

Aj, tu odhodil Záboj štít,
a v jedné ruce mlat a meč v druhé,
tak napříč si prorážel
cestu mezi nepřáteli.
I bylo úpět nepřátelům

a bylo nepřátelům ustupovat!

Třas je hnal z bojiště,
strach jim vyrážel
výkřiky z hrdel.
Rzáním koní zněl veškerý les.

„Vzhůru na koně,
na koních za nepřáteli,
přes všechny kraje,
ať rychlé koně jim nesou v patách
zkázu od nás!“

I skočily čtyři na rychlé koně
a skok a skok se za nepřáteli hnaly,
rána za ranou
tvrdě chrlily krutou zkázu.
A roviny mýjely, hory i lesy,
vpravo i vlevo,
vše ubíhalo vzad.

Hučí divoká řeka,
vlna za vlnou se valí;
hlučela všechna vojska,
skok a skok,
všechno se hnalo přes bouřící řeku.
Vody uchvátily mnoho cizích,
své blízké však přenesly na druhý břeh.

Jako dravý ostříž po krajích
vždy šíř a šíř
rozpíná křídla dlouze,
když bystře pronásleduje ptačtvo,

tak Zábojova vojska
se vějířem rozvinula,
všude po krajinách
hnala nepřátele,
všude je srážela,
deptala kopyty koní.

Za noci pod lunou jim byla
divoče v patách,
ve dne pod sluncem jim byla
divoče v patách
a opět temnou nocí
a po noci dál šedým jítrem!

Hučí divoká řeka,
vlna za vlnou se valí, hlučela všechna vojska,
skok a skok,
všechno se hnalo
přes bouřící řeku.
Vody uchvátily mnoho cizích,
své blízké však přenesly
na druhý břeh.

„Tam k šedým horám,
tam dobouří naše pomsta!“

„Aj, Záboji, bratře!
Již jsou nedaleko hory
a jen hlouček nepřátel zbyl
a ti úpěnlivě prosí.“

„Zpátky krajem,
ty tímto směřem,
já tudy –
vyhubit všechno, co slouží králi!“

Vítr bouří po krajích,
vojska bouří po krajích.
Vpravo, vlevo,
všude mocně a do široka
vojska v radostném harcování.

„Aj, bratře, aj, šerý vrch!
Tam bohové vítězství nám přisoudili!
Tam i mnoho duší těká
po stromech sem a tam
a ptáci se jich bojí
i zvěř plachá,
jen sovy ne.“

Tam k vrchu zamíříme
pochovat mrtvé
a pokrm dát modlám;
bohům zachráncům
hojně obětí podat
a chvalořečit jim vděčnými slovy,
i složit jim zbraně
pobitých nepřátel!“

Čestmír a Vlaslav

Káže Neklan povstat k vojně,
knížecími slovy káže
k vojně s Vlaslavem.

Vstala vojska, vstala k vojně,
na knížecí slova vstala
k vojně s Vlaslavem.

Vychloubal se kníže Vlaslav,
že zvítězil nad Neklanem,
slavným knížetem,

když byl pustil meč a oheň
na krajiny Neklanovy,
potupiv nad hrabivými
meči svých vojáků
Neklanovu čest!

„V boj, Čestmíre, ved' mé sbory!
Urážlivě vyzývá nás
Vlaslav nadutý!“

I vstal Čestmír rozradován,
radostně sňal
štíť svůj černý, dvouzubý,

se štítem sňal mlat
i přílbu neporazitelnou.
Pod stromy všude
položil
oběti bohům.

S ohněm promluvil Čestmír k vojskům –
a vojska v řadách vyšla.
Záhy před sluncem táhnou,
táhnou po celý den,
i po slunce západu táhnou
tam k pahrbku.

Aj, dým se valí po dědinách
a po dědinách sten zní
žalostných hlasů!

„Kdo vypálil dědiny?
Kdo rozplakal hlasy vaše?
Vlaslav sám?
Poslední buď to jeho nepřítelství!
Pomstu i záhubu má vojska mu přinášejí!

Odpověděli vojevůdci Čestmírovi:
„Kruvoj, Kruvoj krvavý
odehnal stáda a žalost do vsí vnesl
ohněm i mečem!
A vše, co k užitku je,
potřel nám ve své kruté zlobě,
ba i vojevodu
nám zajal!“

I rozeznil se Čestmír na Kruvoje;
v široké hrudi zloba vřela
a rozlila se mu
po všech údech.
„Vojíni,“ praví, „záhy zjitra
nejkrutější boj rozpoutáme!
Teď pohovte údům zemdleným!“

Stojí hory vpravo,
stojí hory vlevo,
na jejich vrcholku vysokém
září jasné slunéčko.

A horami zde odsud,
horami odtamtud
táhnou vojska,
bitvu v sobě nesou.

„Aj, tam k hradu, tam k hradu na skále,
kde Kruvoj vězní Mojzíra
i jeho krásnou dceru,
jež zajal v hustém lese
tam pod šedou skalou,
pohaněv
knížete Neklana!

Kruvoj Neklanovi věrnost slíbil
i podal mu věrnou ruku,
však stejným hlasem
a stejnou rukou
uvalil
pohromu na lid!

Aj, vzhůru k vysokému hradu,
aj, hrad ten, vojska, dobývejte!“

I rozlítla se vojska
a hrnula se k hradu
po slovech statečného Čestmíra
jako ledovaté mraky.

Pokryli se přední štít, na štít,
zadní se opřeli na kopích
do břeven napříč za břevna zasazených

a vysoko nad vrchem lesa
drnčely jejich meče o hrad
a běsnily proti mečům
dopadajícím z hradu.

Křičel na hradě Kruvoj
jako býk řvoucí,
burcoval křikem chrabrost ve svých lidech
a meč jeho padal na Pražany
jako stromy se skály.

A jako je po horách mnoho mocných dubů,
tak se shluklo ke hradu
Neklanových vojínů.

Vešel Čestmír
zezadu udeřit na hrad,
vešel zpředu přeskočit hradbu.

Aj, kmeny vysokorostlé
hustě pod skalou přiklonili
k pevné hradbě,
aby se po kmenech
svalily klády
nad hlavami vojsk.

A pod kmeny zpředu
postavili se bojovníci muž k muži,
dotýkající se druh druhu
širokými plecemi.

A břevna si vložili na ramena,
napříč i na délku zpevnili houžvemi
a při sobě podepřeli kůlci.

I vskočili muži na ta břevna,
rozložili kopí po ramenou
a svázali houžvemi.

Řada třetích na druhé skočí
a čtvrtých na ty třetí

a ještě pátých
až do výše hradu,

odkud hořely meče,
odkud svištěly střely,
odkud se s rachotem
řítily klády.

Aj, proud Pražanů
rozpálen přes zdi proudí
a láme všechen odpor
v tvrdém hradě.

„Vyjdi, Mojmíre,
s milou svou dcerou,
vykroč ven z věže
v blažené jitro
tam na skálu;
na skále spatříš
krvácet Kruvoje
pod sekyrou mstící!“

Vyšel Mojmír v blahodějně jitro,
vyšel se svou dcerou přelíbeznou,
krvácet zřel
nepřítele svého Kruvoje.

I rozeslal Čestmír kořist nazpět lidu,
s kořistí vrátila se krásná dívka.
I chtěl Mojmír obětovat bohům
na témže místě,
v témže kroku slunce.

„Vzhůru, Mojmíre,“ praví Čestmír,
„naše kroky pospíchají
potířit Vlaslava;
odlož službu bohům,
bozi chtějí
rozdrtit Vlaslava.
Až pokročí slunce k polednímu,
dojítí je nám na ono místo,
kde vojska naše
za vítězství budou chvalořečit.
Ty ved' zbraně nepřítele svého! Pojd'!“

Zaradoval se Mojmír velevelmi,
ze skály zvolal,
až v lese hlas rozlehl se,
takto mocně k bohům zvolal,
až se třásly
stromy v širém lese:
„Nevzplaňte hněvem, bozi,
na svého sluhu,
že nepálí oběť
v dnešním slunci!“

„Dlužna oběť bohům,“ praví Čestmír,
„nám je však nutno
na nepřítele pospíšit si!
Ty nyní sedni na rychlé koně,

prolétni lesy jelením skokem
tam do doubravy:

tam u cesty ční skála,
bohům milá,
a na jejím vrcholku obětuj bohům,
bohům zachráncům svým,
za vítězství minulé
i za vítězství příští!

Než se pozná,
že slunce pokročilo
na tvrdosti nebes,
dostihneš místo,
a než postoupí slunce
druhým krokem
i krokem třetím
nad vrcholky lesů,
dojdou i vojska tam, kde tvá oběť
povívat bude v sloupech dýmu...
A pokorně skloní se vojska,
procházejíce kolem!“

I vsedl Vojmír na rychlé koně,
proletěl lesy jelením skokem
tam do doubravy
nad cestou k skále.
Na vrcholku skály
zažehl oběť
bohům zachráncům svým
za vítězství minulé
i za vítězství příští.
Obětoval jim kravičku bujnou,
s červenou lesklou srstí,
jalůvku, jak ji koupil od pastýře
v úvale tam ve vysoké trávě,
kdyžtě za ni dal koně i s uzdu.

Planula oběť a blížilo se vojsko
k úvalu a odtud vzhůru do doubravy.
Oddíly, provázené břeskným zněním,
za sebou šly a nesly zbraně,
každý kol oběti prošel
a bohům slávu provolával
a nemeškal zacházeje
udeřit o štít.

A když došel poslední vojska,
vskočil Mojmír na svého rychlého oře
a tučné kýty i plece
naložil šesti jezdcům
v patách vojů.

I kráčela vojska pod všemi kroky slunce
až po slunce polední.
Na rovině je očekával
s mocným vojskem Vlaslav.

Od lesa k lesu stály jeho síly,
síly pětkrát větší než u Pražanů.

Jako z mračen šířil se z řad jekot –
láni psů převelikého množství.

„Těžko nám zápasit
s těmito nepřáteli;
kyj palici málokdy srazí,“
strachoval se Mojmír. – Čestmír na to:

„Záhodno je takto jen v soukromí mluvit,
záhodno je připravit se na vše.
Na co čelem odporovat skále?
Přelstí liška tura bujarého!
Zde nahoře spatřuje nás Vlaslav:
rychle tedy dolů
a s vojskem koldokol tohoto vrchu se dej,
aby zas vzadu byli, kdo jsou vpředu;
tak opakuj tento pochod u pat hory!“

Jak učinil Vojmír, tak i Čestmír.
I hrnou se vojska koldokol hory,
i hrnou se koldokol devětkráté.
Před nepřáteli svůj počet zmnoží,
tak jako v nich rozmnožili bázeň.
Rozestoupili se v nízkém doubí,
aby nepřátelům zbraně do očí se leskly.
A tím leskem pokryla se hora.

Naráz vyrazí se svými Čestmír
a má jeho zástup čtyři houfy.
A s ním z lesních stínů třas vyrazí,
třas přepadne četné voje nepřítelů!
„Zpět! zpět!“ odevšad soky děsil les,
sem tam se rozprchly řady jejich.

Udeřil Vojmír na ně chrabrou rukou
a zastoupil úval od východu,
z boku se postavil Vlaslavovi.
Aj, zařičel křikem les i úval,
jako když hory s horami se střetnou
a všechny stromy nárazem drtí.

I vrhl se Vlaslav na Čestmíra;
i vyrazil Čestmír na Vlaslava
do lité seče
a ranou a novou ranou
Vlaslava srazí k zemi.

Strašně Vlaslav na zemi se zmítá,
z boku na záda zmítá, vstát nemůže;
Morana jej uvrhla v noc temnou.

Krev kypěla z Vlaslava silného
po zelené trávě v syrou zemi.

Aj, a vyjde duše z chroptících úst,
vylétne na stromy a po stromech téká
sem a tam, dokud mrtvý
nebude zžehnut.

Ulekli se, kdo s Vlaslavem byli,

supěli úprkem do stráně vzhůru,
skrývajíce se před Čestmírem,
Čestmírem Vlaslavobijcem.

Zazní vítězství Neklanovi
radostně v uši a kořist zhlédne
radostné Neklanovo oko.

Oldřich a Boleslav

... do černého lesa
v místa, kde se vladykové sešli,
sedm vladyků se svými sbory.
Tam s ním Vyhoň Dub dychtivě spěchal
se vši hotovostí svou tmou noční.
A ta hotovost sto mužů měla,
všech sto mělo v pochvách břitké meče,
k mečům všech sto mělo silné paže
a důvěru pevnou ve Vyhoňě.

Došli na mýtinu vprostřed lesa,
podali si kolem pravé ruce
a tichými slovy promlouvali.

Noc se převalila přes svou půli,
pokročila šedavému jitru.
Tu děl Vyhoň knížeti Oldřichovi:
„Hoj, slyš, ty nanejvýš slavný kníže,
Bůh ti bojovnost vлил do všech údů,
Bůh ti rozvahu dal v smělé hlavu –
ty nám proti Polanům buď vůdcem!
Na tvé slovo půjdem vpravo vlevo,
vpřed či nazpět ve všech krutých srážkách.
Vzhůru! vzbudte chrabrost v mužných srdcích!“

Aj, vzal kníže prapor mocnou rukou:
„Za mnou, za mnou, chrabře na Polany,
na Polany, zhoubce našich zemí!“

Za ním osm vladyků se hnalo
a s vladyky tři a půl sta mužů,
mužů přeudatných tam se hnalo,
kde Polané v snách se obraceli.

Na vrchu, kde stanuli kraj lesa,
aj, hle, Praha mlčí v jitřním spánku,
Vltava se kouří v ranní páře,
v dálce promodrávají se vrchy,
za vrchy se šedý východ jasný.

Z hory dolů! tiše, přetichounce!
V tiché Praze rozvázně se skryli,
všechny zbraně krzny zahalili.

I šel pastýř za šerého rána,
vzkřik, ať bránu otevřou mu vzhůru;
hlas pastýřův stráže uslyšely,
otevřely bránu na Vltavu.

Vstoupil pastýř na most, hlučně trou bil,

vskočil kníže na most, za ním sedm
vladyků cválalo se svým lidem.

Udeřily rány v bubny hřmící,
vyrazily zvuky z trub hlučících,
s korouhvemi houfy na most vnikly,
most se otřásal pod jejich množstvím.

Strach udeřil na Polany všechny.
Aj, Polané zbraně popadají,
aj, v seči je vladykové kosí.

Sem a tam Polané pobíhají,
v davu k bráně příkopu se žnou
dál a dále před udatnou sečí.

Aj, vítězství bylo bohem dáno!
Vzplane jedno slunce po všem nebi,
vstane Jarmír nad vši zemí opět!

Roznesla se radost celou Prahou,
rozesla se radost vůkol Prahy,
rozlétla se radost celou zemí,
celou zemí od radostné Prahy.

Beneš Heřmanův

Aj, ty slunce, aj, slunéčko,
cožpak ty žalost nemáš?
Nač ještě svítíš na nás,
nešťastné lidi?

Kde je kníže, kde lid náš branný?
K Otovi v dálku zajel.
Kdo nepřátelům nás vyrve,
sirobná vlasti?

Dlouhým tahem cizáci táhnou –
a Sasíci jsou to –
od zhořeleckých hvozdů
do našich krajů.

Dejte, nebožáci, dejte
stříbro, zlato, majetek
a pak vám ohněm zžehnou
dvory i krovy!

Všechno nám ohněm zžehli,
stříbro i zlato vzali,
dobytek odehnali –
dál k Troskám táhnou.

Nechte, kmeti, nechte nářku!
Travička už nám vstává,
tak dlouho zdupávaná
od cizích kopyt!

z polních květů věnce vije
vyprostiteli svému!
Osení zelená se,

nastane změna.

Rychle změna ponastala.
Aj, to Beneš Heřmanův
tajně lid shromažďuje
do boje se Sasíky!

Tak shlukli se selští lidé
v lese pod hrubou skálou,
za zbraň měl každý cep
na nepřítele.

Beneš, Beneš v čele jede!
Za ním všechen lid v hněvu
„Pomstu! pomstu!“ volá
„lupičům Sasům!“

Aj, už uchvátila zuřic
ukrutnost obě strany
a v útrokách vše zloba
zuřícím mužům.

Zaplanuly oči jejich
hrozivě proti sobě,
nad kyje kyje vzlétly,
nad kopí kopí.

Srazilily se obě strany,
dva valící se hvozdy,
jako blesk hromu nebem,
tak bleskly meče.

Zazvučel křik hrůzonošný
a zvěř poplašil lesní
i okřídlenec nebes
až přes tři vrchy.

Rozléhal se po úvalech
od skalnatých hor v dálku
třesk kyjů i třesk mečů
jak pád pňů starých.

A tak stály obě strany
bez hnutí proti sobě,
patami zasazený,
opřeny lýtkem.

Obrátil se Beneš vzhůru,
pokynul mečem vpravo,
a šiky tam se hrou,
pokynul vlevo,

a bouří i vlevo šiky.
A zadem k skalnatému
lomu a všechen kámen
na Sasy svrhnu!

Z chlumu v rovin boj přešel;
úpěl nepřátelé,
prchali nepřátelé,

pobiti byli!

Ludiše a Lubor

Sluchu přejte, staří, mladí,
o půtkách a o sedání!

Žil Zálabský kníže kdysi,
slavný kníže, mocný, dobrý.

A ten dceru jedinou měl,
jemu milou i všem lidem.

Nevídaně krásná byla,
těla krásně urostlého,

líce měla běloskvoucí,
v lících ruměnce jí kvetly,

oči jako nebe jasné
a po její bílé šíji

zlaté vlasy vlnily se,
do prstenců zkadeřeny.

Aj, kdys kníže poslem vzkázal,
ať se všichni páni sejdou
na hradě na hodech velkých.

I přišel den stanovený,
sešli se tam všichni páni,
z dálných zemí, z dálných krajů
na hrad k hodům ke knížeti.

Trub a kotlů hlahol zazněl.

Ke knížeti páni míří,
knížeti se poklonili
i kněžně a dceři krásné.

Za předlouhé stoly sedli,
jak kdo z nich byl urozený.

A zvěřinu nosili jim,
nosili jim medovinu

a nastaly hody hlučné
a nastaly hody slavné.

Rozlila s síla v údech,
rozlila se bodrost v myslich.

Tehdy kníže pánům praví:
„Nebudiž vám, muži, tajno,
z jakých jste sem příčin přišli.
Muži chrabří, zvědět toužím,
kdo z vás je mi nejplatnější.
Moudře v míru čekej válku –
Němci vždy nám sousedy jsou.“

Domluví a skončí ticho:
od stolů se páni zdvihli,

knížeti se poklonili
i kněžně i dceři krásné.

Kotly, trouby slyšet znovu,
vše se strojí na sedání.

Před hradem na širé louce,
na pavlačí vyzdobené
seděl kníže se starosty,
jakož kněžna a zemanky
i Ludiše s dívčinami.

Praví kníže zemanům svým:
„Kdo chtí první na sedání,
z těch já kníže sám stanovím.“

A ukázal na Střebora.
Střebit vyzve Ladislava.

Na koně si oba sedli,
vzali dřevce ostrých hrotů,
proti sobě prudce hnali,
dlouho spolu zápolili,

až zlomili obě dřevce
a utkáním vyčerpání
opustili zápasště.

Trub a kotlů hlahol zazněl.

Praví kníže zemanům svým:
„Kdo chtí druhí na sedání,
z těch ať kněžna ustanoví!“
Kněžna kyne Srpošovi.
Sepiš vyzve Splytibora.

Na koně si oba sedli,
vzali dřevce ostrých hrotů.

I hnal Srpoš na soupeře,
z tvrdého jej sedla srazil
a sám s koně rychle skočil.

Oba meče vytasili,
ráz a ráz do černých štítů,
jiskry srší z černých štítů.

Splytibor Srpoše zasáh!
Na chladnou zem Srpoš padl.
Oba byli vyčerpání,
opustili zápasště.

Trub a kotlů hlahol zazněl.

Praví kníže zemanům svým:
„Kdo chtí třetí na sedání,
z těch Ludiše ustanoví!“

Dívka kyne Luborovi,
Lubor vyzve Bolemíra.

Na koně si oba sedli,
vzali dřevce ostrých hrotů,
v ohradu se rychle hnali;
proti sobě zamířili
a oštěpy srazili se.

Bolemír se s koně skácel,
daleko mu štít odletěl,
z dráhy čeled' odnesla ho.

Trub a kotlů hlahol zazněl.

Lubor vyzval v boj Ruboše:
Ruboš rychle na kůň skočí,
prudce žene na Lubora,

Lubor kopí mečem přeťal,
křepce v přílbu dá mu ránu,
Ruboš nazad s koně spadne,
z dráhy čeled' odnesla ho.

Trub a kotlů hlahol zazněl.

Lubor vyzval sbor zemanů:
„Kdo se chtějí se mnou bít,
do ohrady sem necht' vjedou!“

Zatímco se páni radí,
Lubor čeká v zápasišti.

Vztyčil Zdeslav dřevce dlouhé,
tuří hlavou zakončené.

A na koni buné, prudkém
chlubivými slovy praví:

„Děd sklál divokého tura,
otec zahnal houfy Němců,
i mou chrabrost pozná Lubor!“

Již se hnali proti sobě,
hlavami dřevců se srazí,
aj, a oba s koně spadli.

Rychle meče vytasili,
opěšalí zápasili.

Křepce meči dorážejí,
úder se rozléhají.

Lubor k němu z boku skočí,
mečem krutě do přílby tne,
přílba ve dvě rozskočí se .

Mečem na meč ránu vede,
meč odlétne na hrazení.

Na zemi se Zdeslav vrhá.

Trub a kotlů hlahol zazněl.

Obstoupí Lubora panstvo
a vedou jej před knížete,
před kněžnu a před Ludiši...

Ludiše jej ověncila
věncem z listí dubového.

Trub a kotlů hlahol zazněl.

Zbyhoň

Poletoval holub
ze stromu na strom,
žalostivě vrkal
stesek svůj všemu lesu:

„Aj, ty lese širý,
v tobě jsem létával
s drahou holubičkou,
s přemilou přerozmlou.

Ach, a zlobný Zbyhoň
uchvátil holubici
a odnesl na hrad,
ach, na hrad pevný!“

Aj, obcházel jinoch
kol pevného hradu,
žalostně vzdychal
po své drahé milé.

Od hradu ke skále šel –
na skále usedl,
žalostivě seděl,
s němým lesem mlčel.

I přiletěl holub,
žalostivě vrkal.
I pozvedna jinoch
hlavu k němu, praví:

„Ty holoubku smutný,
smutno ti samému!
Což krahujec tobě
uchvátil tvou družku?

Ty, Zbyhoni, ty tam
na svém pevném hradě,
tys uchvátil moji
drahou, předrahoučkou

a odnesl na hrad,
ach, tam na hrad pevný!
Holoubku, ty bys byl
bojoval s krahujcem,

kdybys byl obdařen
srdcem přeuatným,
ty bys byl vytrhl
krahující svou drahou,

kdybys měl do boje
dravé ostré drápy,
ty bys byl zabil
krahující zlobného,

kdybys měl, holoubku,
tvrdý dravčí zobák! –
Vstaň, jinochu smutný!
vzhůru na Zbyhoň!

Ty máš přeuatné
srdce na soupeře,
ty máš proti němu silné ostré zbraně
a na jeho hlavu
těžký mlat železný!

Spěchal jinoch do
a dál temným lesem,
i vzal na se zbraň svou
a na rámě mlat svůj,
temným lesem spěchal
k tvrdému hradu.

Stál před tvrdým hradem
v noci – všude temno,
tloukl silnou pěstí.
„Kdo tam?“ slyšet z hradu.

„Zabloudivý lovec!“
Otevrou se vrata.
Tlukot silnou pěstí.
Otevrou se druhá.

„Kde je vladýka Zbyhoň?“
„Za velikou síní.“
Tam dlel vilný Zbyhoň,
tam plakala dívka.

„Aj, otevři lovcí!“
Neotevřel Zbyhoň.
I rozrazil mlatem
dveře silný jinoch
i rozrazil mlatem Zbyhoňovi hlavu.
Proběhl hrad celý
a vše v hradě pobíl,

u své krásné milé
do úsvitu ležel. –
Přišlo ranní slunce
vršky stromů k hradu,

přišla nová radost
v jinochovo srdce,

že svou krásnou milou
tiskl v silných pažích.

„Čí ta holubice?“
„Zbyhoň ji uchvátil,
jako mne zde věznil
i ji v pevném hradě.“

„Do lesů leť z hradu!“
I zalétla v lesy,
poletující si zde, poletující si tam,

ze stromu na strom
s milým svým holoubkem,
s holoubkem spávající
na jedné haluzi...

Radost měla dívka,
s milým svým jinochem
zde i tam chodila,

kam se jí zachtělo,

s miláčkem spávající
na jednom loži...

Jaroslav

Zvěstují vám pověst nejvyšší slavnou
o velikých pŕtkách, krutých bojích,
slyšte jen a hlavy otvírejte,
slyšte jen a všemu podivte se!

V krajině, kde Olomouc vévodí,
tam se zvedá hora nevysoká,
nevysoká, Hostajnov má jméno,
Matka Boží zázraky tam činí.

Dlouho naše kraje v míru žily,
dlouhý čas blahobyť v lidu kvetl,
než se od východu bouře zvedla,
zvedla pro dceř tatarského chána,
již křesťané pro kameny drahé,
pro zlato a perly zavraždili.

Kublajevna, krásná jako luna,
uslyševši o západních zemích,
že v těch zemích mnoho lidí žije,
vybrala se poznat cizí mravy.

Deset jinochů hned vyskočilo
i dvě dívky jako průvodkyně;
uchystali, čeho bylo třeba,
a na rychlé koně všichni sedli
a brali se tam, kam slunce míří.

Jako zora po jitra se skvěje,
nad temný šum hvozďů vycházejíc,
tak se Kublajova dcera skvěla
vlastní krásou svou i přioděním.

Celá oblečena zlatohlavem,
hrdlo, ňadra měla odhalená,
perlami, kameny ověčena.

Žasli cizí nad takovou krásou,
bohatství jí záviděli velmi,
a střežíce cestu, kterou jela,
ve hvozdu se na ni vyřítili,
zabili a o vše oloupili.

Když uslyšel Kublaj, chán tatarský,
co se stalo jeho dceři drahé,
sebral vojska ze všech mocných zemí
a vytáhl tam, kam slunce míří.

V sluch to došlo králům na západě,
že chán v země lidnaté k nim táhne,
spolek uzavřeli jeden s druhým
a sebrali převeliké vojsko.

Proti chánovi vytáhli v pole,
v širé rovině se položili,
položili a čekali chána.

Kázal Kublaj všem svým čarodějům,
hadačům, hvězdářům, kouzelníkům,
aby uhodli a zvěstovali,
jaký by ten boj měl konec vzítí.

Sebrali se ihned čaroději,
hadači, hvězdáři, kouzelníci,
do dvou stran se v kruhu rozestoupili,
na zem kouzelný prut položili
a jej na dvě půle rozštěpili.

Prvé půli jméno Kublaj dali,
druhé půli jména králů dali,
dávná zaklínadla nad vším pěli.

I počaly pruty spolu zápas
a ten Kublajův vítězem zůstal.
Zaradovalo se množství lidu,
každý spěchal se svým rychlým koněm
a do řad se vojska postavila.

Křesťané se ani neradili
a slepě se na pohany hnali,
stejně pyšní, jako byli silní.

Tu se řady v prvním boji střetly,
střely přšely jako příval z mračen,
zlomy oštěpů jak hromy hřměly,
blesků mečů šlehalo jak v bouři.

Obě strany rozohněnou silou
jedna druhé postoupit vpřed brání.

Pohany už křesťané zpět hnali,
a už by je byli porazili,

nepřijít tam opět čaroději,
nesoucí ty pruty rozštěpené.

Tataři se mocně rozpálili,
na křesťany dravě vyrazili
a tak tvrdě před sebou je hnali, že jak plachou zvěř
je rozprášili.

Tu štít ležel a tam přilba vzácná,
tu kůň vojevodu v třmenech vlácel,
ten se marně na Tatary řtil,
onen probůh o milost je prosil.

Takto Tataři se rozšířili,
na křesťany jhem daň uvalili,
dvojí království si podmanili:
starý Kyjev i Nový hrad mocný.

Záhy hoře zachvátilo země.

Po všech krajích lid počali sbírat,
postavili čtyři mocná vojska,
obnovili boje s Tatařiny.

Tataři se hnali pravou stranou.
Jako černý mrak, jenž ledem hrozí
pokryt úrodu na tučných polích,
tak byl jejich roj už zdálky slyšán.

Ihned Uhři do setnin se shlukli,
ihned ve zbraních se s nimi střetli,
marná byla udatnost a chrabrost,
marný byl statečný jejich odpor.

Vrazilše jim klín Tataři do řad,
rozprášili jejich voje četné,
poplenili vše, co bylo v zemi.

Naděje křesťany opustila,
hoře bylo nade všechno hoře.
K Bohu modlili se úpěnlivě,
aby od zlých Tatarů je spasil:

„Ustaň, Hospodine, ve svém hněvu,
zbav nás nepřátel, té kruté metly!
Potlačit nám chtějí duši naši,
obklíčili nás jak vlci ovce!“

Prvý boj byl ztracen, ztracen druhý!

Tataři se rozložili v Polsku,
blíž a blíž plenili všechny kraje,
dravě prodrali se k Olomouci.

Horší bída kraje zachvátila,
nic se před pohany neukrylo.
Zuřil boj den, zuřil boj den druhý,
vítězství se nikam neklonilo.

Aj, to vzrostlo množství Tatařinů,
jako v jeseni tma vzrůstá večer.
A v povodni Tatarů těch dravých
prodíral se voj křesťanů středem,
usiloval prodat se tam k chlumu,
kde zázraky Matka Boží činí.

„Vzhůru, bratři, vzhůru!“ zvolal Vněslav,
v stříbrný štít udeřiv svým mečem,
a korouhev nad hlavu výš zvedl.

Vzchopili se, na Tatory vrhli.

Srazili se v jednu mocnou sílu,
vyrazili jak ze země oheň,
směrem k chlumu, pryč z přesily hrozné
a po chlumu ustupují vzhůru.

Na podchlumí v šíř se rozestoupli,
dole zúžili se v ostrý jehlan,
vpravo vlevo zakryli se štíty,
na ramena dali ostrá kopí,
druzí prvním a těm druhým třetí,
mračna střel vrhali se na Tatory.

Vtom celou zem zakryla noc temná,
roztáhla se po zemi i k nebi,
rozdělila zraky rozpálené,
jimiž křesťané i Tataři se měří.
V husté tmě křesťané náspy stáví,
náspy vykopané kolem vrchu.

Když počalo jitro na východě,
všechnen tábor nepřátelský povstal,
tábor strašný: koldokol chlumu,
do daleka, do nedozírama,
na koních se proháněli dole,
na kopích zvedali nabodané
hlavy křesťanů k chánovu stanu,

a srazivše množství v jednu sílu,
zamiřili všichni stejným směrem
a vrhli se prudce vzhůru na chlum
s ječivým a strašným křikem,
až se hory doly rozléhaly.

Křesťané po náspech všude stáli,
Matka Boží chrabrost vnukala jim.

Rychle napínali tuhé luky
a ostrými meči zápolili,
až musili Tataři se stáhnout.

I vzplál zlobou lid Tatarů dravých,
jejich chán byl divokým jat hněvem.
Do tří proudů rozdělil se tábor
a hnal třemi proudy prudce na chlum.

Křesťané skáceli dvacet stromů,

všech těch dvacatero, co tam stálo,
klády přivalili na okraj náspu.

Jižjiž Tataři se k náspům hnali,
strašně křičíce až do oblaků,
jižjiž začli náspy rozmetávat,

když se valí z náspů mocné klády
a drží dav Tatarů jak červy
i ještě tam dole na rovině.

I potrval ukrutný boj dlouho,
až noc temná boje ukončila.
„Probůh, aj, pohleďte, slavný Vněslav,
slavný Vněslav šípem sražen z náspu!“

Krutý žal rozdíral smutná srdce,
žízeň útroby všem spalovala.
S hrdlem vyprahlým lízali rosu.
Večer potichu v noc chladnou přešel,
noc se proměnila v jitřní šero
a v táboře Tatarů klid trval.

Den se rozpaloval k polednímu,
křesťané padali v mukách žízni
a vyprahlá ústa otvírali,
chraplavě pějíce k Matce Boží;
k ní svůj umdlený zrak obraceli,
rukama lomili žalostivě,
teskně hleděli od země k nebi.

„Nemůžeme dál vydržet žízni,
nemožno nám v žizni bojovati.
Komu zdraví, komu život drahý,
ten nechť od Tatarů život žádá!“
Tak pravili jedni a tak druzí:
“Hůř je žizni zahynout než mečem,
v porobě mít budem vody dosti.“

„Za mnou, kdo tak smýšlí!“ zvolal Věstoň,
„za mnou, za mnou, koho žízeň trápí!“

Tu Vratislav jako býk prudký skočí,
Věstoně za silnou paži chytí:
„Zrádče, křesťanů ty skvrno věčná,
v záhubu chceš hnát udatné lidi?
Od Boha se sluší milost žádat,
ne v porobě od Tatarů krutých!
Nespěchejte, bratři, do záhuby!
Vedro nejhorší jsme přetrpěli,
Bůh nás posílil v poledním žáru,
Bůh nám doufajícím pomoc sešle!
Zastyďte se, muži, těchto řečí,
chcete-li se hrdiny dál zvátí!

Zhyneme-li žizni zde na chlumci,
bude to smrt určená nám Bohem;
vzdáme-li se však tatarským mečům,
sami sobě smrt přivedíme!

Mrzká je poroba Hospodinu,
hřích je v porobu sám vložit šíji.
Za mnou, mužové, kdo stejně smýšlí,
za mnou před stolec Máteře Boží!“

Kráčí za ním množství k svaté kapli:
„Ustaň v hněvu svém, ó Hospodine,
dej nám potřit nepřátele v zemi!
Vyslyš hlasy k Tobě volající!
Obklíčené od nepřátel krutých,
vyprost' nás z osidel Tatařinů
a dej svlažení útrobám našim!
Se zpěvem Ti budem obětovat!
Potří v zemích našich nepřátele,
navždy zahlad' je, na věky věků!“

Aj, hle, na planoucím nebi mráček!
Vítr zvedne se, hrom zaburácí,
zachmuří se mračny celé nebe,
blesky bijí do tatarských stanů,
přívlem na chlumu pramen ožil.

Přešla bouře. – Vojska v řadách táhnou,
ze všech krajů, ze všech končin vlasti
k Olomouci korouhve své točí.

Těžké meče po bocích jim visí,
plné toulce na plecích jim hřmotí,
přílby září jim na hrdých hlavách
a pod nimi rychlí koně skáčí.

Zazvučely hlučně lesní rohy,
udeřily zvučně bubny břeskne.
Vzápětí se střetly obě strany,
pozdvihla se mlha samým prachem
a vzplál nejposlednější boj krutý.

Zazněl hřmot i třeskot ostrých mečů,
zazněl kalených střel sykot strašný,
zlom oštěpů, rachot bystrých kopí.

Bylo klání, bylo porubání,
bylo lkání, bylo radování.
Jak potoky po deštích krev proudí,
mrtvol leží tu jak stromů v lese.

Tomu ve dvě hlava rozseknuta,
tomu zutínali obě ruce,
ten se skácel s koně přes druhého,
jiný zuřivě bil do nepřátel
jako po skalách rve bouře stromy,
tomu po jilec meč zajel v srdce,
onomu ucho uřezal Tatar.

Ó byl ryk, sténání žalostivé!
Křesťané už počínali prchat,
Tatarů roj krutý hnát je začal.

Aj, tu Jaroslav jak orel letí,

tvrdou ocel na mohutných prsou,
pod ocelí chrabrost, udatenství,
pod přílbou má mysl nejvyš bystrou,
bojovnost mu plane z očí žhoucích.

Rozkacen se hnal jak lev zuřivý,
když mu krev teplou udá spatřit,
zatímco postřelen lovec žene!

Tak se rozohnil, Tatary bije,
Češi za ním jak krupobití.
Zle napadl Kublajeva syna
a nastal boj nejvyš rozhořčený.

Srazili se oba oštěpoma,
zlomili je oba s hlučným třeskem;
Jaroslav i s koněm krví zbrocen
Kublajeva syna mečem dostal,
od ramene ke kyčli jej protkl,

až ten, bezduch, na mrtvolu spadl.
Toulelec s lukem zarachotil nad ním.

Strach dostal lid Tatarů dravých,
odhazoval dřevce sáhodlouhá
a pryč pádil, kdo jen hnát se mohl,
tam, odkud se jasné slunce zvedá.
Volná byla Haná od Tatarů.

RUKOPIS ZELENOHORSKÝ

Libušin soud

Aj, Vltavo, proč svou vodu čeříš,
proč čeříš svou vodu stříbropěnnou?
Což tě rozvlnila prudká bouře,
sesypavší mračno širých nebes,
opláchnuvší hlavy hor zelených,
vyplavivší zlatopískou hlínu?

Jakpak bych svou vodu nečeřila,
když spor krutý zvedli rodní bratři,
rodní bratři o dědictví otců,
když spor krutý mezi sebou zvedli
prudký Chrudoš na Otavě křivé,
na Otavě křivé, zlatonosné,
chrabrý Šťáhlav na Radbuze chladné,
oba bratři, oba Klenovici,
ze starého rodu větve Popelovy,
který přišel s pluky Čechovými
v tyto žírné vlasti přes tři řeky?

Přiletěla družná vlaštovice,
přiletěla od Otavy křivé,
sedla na okénko rozevřené
v Libušině zlatém sídle otců,
v sídle otců, svatém Vyšehradě,
a tam lká a naříká si smutně.

Když to slyší jejich rodná sestra,

rodná sestra v Libušině dvoře,
prosí kněžnu, ať v zdech Vyšehradu
ustanoví soudem právo najít
a předvolá oba její bratry
a rozsoudí oba po zákonu.

Rozkázala kněžna poslům svolat
Svatoslava od Libice bílé,
tam, kde rostou doubraviny mladé;
Lutobora z Dobroslavska chlumce,
tam, kde Labe z vod Orlice pije;
Ratibora od hor Krkonoší,
tam, kde divokou saň Trut kdys zabil;

Radovana z Kamenného mostu,
Jarožira od Brd vodohojných,
Střezibora od Sázavy sličné,
Samoroda od Mže stříbrnosné,
všechny kmety, lechy i vladyky
i Chrudoše se Štáhlavem, bratry,
vedoucí spor o dědictví otců.

Když se vladykové s lechy sešli
na posvátném sídle Vyšehradě,
každý podle svého věku vešel
a pak kněžna v běloskvoucí říze,
usednuvší na otcovský stolec
v slavném sněmu mezi kmety svými,

kdež i stály dvě přemoudré panny,
znalé svatých obřadů při soudech:
první měla desky pravdatné,
druhá meč, jenž provinilce trestá,
a proti nim oheň pravdozvěstný
a pod nimi svatočistá voda.

Praví kněžna ze zlatého stolce:
„Mojí kmeti, leši, vladykové,
právo rozřešíte těmto bratrům,
kteří ve sporu jsou o dědictví,
o dědictví otců mezi sebou.
Zda zákonem věčně živých bohů
je jim oběma pospolu vládnout,
nebo rozdělit se stejným dílem?
Mojí kmeti, leši, vladykové,
zvažte úradkem, co navrhuji,
budete-li souhlasit s mým slovem.
Nebudete-li však souhlasiti,
hled'te ustanovit nový nález,
jenž by smířil rozvaděné bratry.“

Sklonili se leši, vladykové,
počali se spolu radit tiše,
tiše mezi sebou radili se
a kněžniným slovům souhlas dali.

Vstal Lubor z Dobroslavska chlumce,
jal se tato slova hovořiti:
„Slavná kněžno ze zlatého stolce
otců – slova tvá jsme rozvázili.

Rozkaž sebrat hlasy svého lidu.“

I sebraly hlasy panny soudu,
sebraly je v osudí posvátné
a daly je lechům k povolání.

Vstal Radovan z Kamenného mostu
a započal hlasy počítati,
výsledek pak provolat dal k lidu,
k lidu, jenž se k soudu na sněm sešel:

„Oba rodní bratři Klenovici
ze starého rodu větve Popelovy,
který přišel s pluky Čechovými
v tyto žírné vlasti přes tři řeky,
takto smíříte se o dědictví:
budete jím vládnout oba spolu!“

Povstal Chrudoš od Otavy křivé,
žluč se rozlila mu po útrokách,
prudkostí se třásl po všem těle,
máchl rukou, vzkřikl jak býk bujný:

„Běda ptákům, k nimž se zmije vplíží,
běda mužům, kterým žena vládne!
Vládnout nad muži jen muži sluší,
prvorozený má právo dědit!“

Tu Libuše ze zlatého stolce
praví: „Kmeti, leši, vladykové,
slyšeli jste zde mé pohanění!
Sud'te sami právo po zákonu,
dl už nebude vám soudit spory.
Muže sobě rovného si zvolte,
ať nad vámi po železu vládne...
Dívčí ruka slabá je vám vládnout.“

Vstal Ratiboř od hor Krkonoší,
jal se tato slova hovořiti:

„Hanba nám v cizině právo hledat!
Máme právo po zákonu svatém,
který přinesli otcové naši
v tyto vlasti...“

Sněm

... každý otec čeledi své vládne:
Muži chrání, ženy k dílu hledí;
a umře-li hlava nad čeledí,
všechny děti zbožím spolu vládnou,
vladyku si z rodu vyvolivše,
jenž, když třeba, v slavné sněmy chodí,
chodí s kmety, lechy i s vladyky.“

Vstali kmeti, leši, vladykové,
a schválil právo po zákonu.

